

НАСТУПНІСТЬ ЗАГАЛЬНОПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ТРИРІВНЕВОЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

УДК 378.14

DOI : 10.12958/2227-2747-2021-1(176)-22-31

Бутенко Людмила Леонідівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки,

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,

м. Старобільськ, Україна

lbutenko@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-8992-7889>

Для цитування: Бутенко Л.Л. Наступність загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників в умовах трирівневої системи вищої освіти. *Освіта та педагогічна наука*. 2021. № 1 (176). С. 22 – 31.

References (стандарт APA): Butenko, L. L. (2021). Nastupnist zahalnopedahohichnoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv ta naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv v umovakh tryrivnevoi systemy vyshchoi osvity [Continuity of General Training of Future Teachers and Academics in the Context of a Three-level System of Education]. *Osvita ta pedahohichna nauka – Education and Pedagogical Sciences*, 1 (176), 22 – 31 [in Ukrainian].

Постановка проблеми. В умовах мінливості соціально-економічного та соціокультурного простору, надшвидких процесів глобалізації та інформатизації усіх сфер життєдіяльності суспільства питання наступності ланок системи освіти є провідною в науковому дискурсі. Сучасні вимоги освітнього простору актуалізують «стійкий фокус державотворення на педагогічній і науково-педагогічній освіті та освітній кадровій політиці, їх дійсному стані, ключових проблемах, концептуальних засадах реформування», що зумовлює «іманентну форсайтну сутність педагогічної і науково-педагогічної освіти та педагогічної і науково-педагогічної діяльності, випереджаючий (з передбаченням контурів майбутнього) характер їх модернізації» [Національна доповідь, 2016, с. 120].

Загальнопедагогічна підготовка майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників має забезпечити репрезентацію особливостей сучасної багатомірної педагогічної дійсності, фундаментальний характер педагогічних знань, орієнтувати на вирішення освітніх проблем суспільства та окремої особистості в майбутньому.

Аналіз актуальних досліджень. У науковій літературі представлено різні аспекти дослідження проблеми загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів, магістрантів та аспірантів педагогічних спе-

ціальностей. Історико-педагогічний аспект зазначеної проблеми розглядають Н. Дем'яненко, О. Кобрій, М. Окса, тенденції та закономірності становлення загальнопедагогічних дисциплін в Україні – Ю. Болотін, М. Окса, теоретичні засади змісту загальнопедагогічної підготовки – А. Акусок, А. Корень, напрямки її вдосконалення – Л. Нечепоренко, теоретико-методичні засади формування загальнопедагогічної компетентності – О. Акімова, В. Галузьяк, В. Каплінський, питання загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів в умовах дистанційного навчання – Є. Прокоф'єв, загальнопедагогічний аспект базової педагогічної освіти майбутнього вчителя – В. Шахов, концепти та технології загальнопедагогічної підготовки – К. Артеменок, В. Пунчик, І. Царик, критерії та показники ефективності означеного типу підготовки – С. Мельников.

В умовах реалізації у ЗВО України трирівневої системи освіти актуалізуються питання впровадження програм підготовки фахівців із ступенем доктора філософії (М. Винницький, І. Козубцов), використання сучасних педагогічних технологій в освітньому процесі здобувачів другого (магістерського) рівня (Л. Кайдалова), творчого розвитку фахівців в умовах магістратури (С. Сисоєва), вивчення методології педагогіки в умовах бакалаврату та магістратури (О. Бережнова).

Особливої уваги заслуговують наукові розвідки щодо забезпечення неперервності професійної розвитку особистості у системі вищої освіти (Н. Ничкало); наступності бакалаврату та магістратури (В. Сенашенко, Н. Пихтіна).

Однак, питання наступності загальнопедагогічної підготовки майбутніх фахівців галузі освіти в умовах трирівневої системи освіти залишаються малодослідженими.

Мета статті – визначити особливості наступності загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів та науково-педаго-

гічних працівників на рівні програм, змісту та технологій освітнього процесу.

Методологія та методи дослідження. Методологічними засадами дослідження виступили положення системного, особистісно зорієнтованого, діяльнісного та компетентнісного підходів, методи аналізу наукової літератури, узагальнення та систематизації для з'ясування сутності понять «загальнопедагогічна підготовка», «наступність», аналізу досвіду загальнопедагогічної підготовки в умовах трирівневої системи навчання у практиці закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу.

Загальнопедагогічна підготовка як важливий компонент системи професійно-педагогічної освіти майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників розглядається як:

- процес навчання та виховання майбутнього вчителя, виступає результатом цього процесу, який визначається рівнем розвитку загальнопедагогічної культури, сформованістю професійно значущих якостей, педагогічною спрямованістю особистості, оволодіння операціональними сторонами педагогічної діяльності (Абдуллина, 1990, с. 2);
- процес формування сукупності якостей особистості професіонала, який би навчальний предмет він не викладав, здатного успішно створювати соціально-виховні системи та ефективно вирішувати завдання духовно-морального та світоглядного розвитку вихованців, батьків, членів мікросоціуму (Мельников, 2009, с. 59);
- основний складник педагогічної освіти, як компонент, що визначає педагогічну спрямованість на всіх етапах неперервної педагогічної освіти та включає синтез педагогічної практики в широкому смислі слова та вивчення необхідних для її осмислення та перетворення теоретичних знань (Никитенко, 1991).

Важливою є позиція А. Акусок про те, що «сама загальнопедагогічна підготовка виконує визначну координуючу функцію у загальній системі підготовки вчителя, визначає його особистісну позицію та спрямованість на педагогічну професію, містить потужний когнітивний потенціал, забезпечує посилення креативних компонентів педагогічної освіти» (Акусок, 2009, с. 2).

У процесі загальнопедагогічної підготовки майбутні учителі здобувають знання про сутність, принципи, закономірності, форми та методи освітньої діяльності, формують відповідні педагогічні уміння. Важливо відзначити, що на початковому етапі професійно-педагогічної освіти відбувається залучення майбутніх фахівців до педагогічних цінностей, становлення їхньої педагогічної картини світу. Реалізація завдань загальнопедагогічної підготовки на рівні бакалаврату відбувається у процесі вивчення студентами педагогічних дисциплін (як правило, курси «Педагогіка», «Історія педагогіки», «Основи педагогічної майстерності», спецкурси), проходження педагогічної практики, включення у квазіпрофесійну, навчально-дослідницьку, науково-дослідницьку діяльність. На наступних рівнях освіти – магістратура та аспірантура – відбувається ускладнення та розширення бази педагогічних знань, удосконалення системи педагогічних умінь, розвиток педагогічного мислення, становлення дослідницької культури.

Актуальність дослідження наступності загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників зумовлена впровадженням в освітньому просторі України трирівневої системи професійної підготовки фахівців. Згідно Закону України «Про вищу освіту» (ст. 5) підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється за відповідними освітніми програмами на таких рівнях: початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти; перший (бакалаврський) рівень; другий (магістерський)

рівень; третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень. Відзначимо, що третій рівень вищої освіти (аспірантура) передбачає здобуття наукового ступеня доктора філософії за умови «успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньо-наукової програми та публічного захисту дисертації у разовій спеціалізованій вченій раді» (Закон України «Про вищу освіту»).

У контексті нашого дослідження особливо важливо наголосити на тому, що другий (магістерський) рівень вищої освіти надає можливість вступу на відповідні освітні програми випускникам бакалаврату, які отримали освіту першого рівня за іншими профілями. Право вступу до магістратури мають й випускники закладів вищої освіти минулих років, зокрема такі, які закінчили виш до введення трирівневої системи освіти. Відповідно, створюється ситуація, коли до магістратури з педагогічних спеціальностей вступають, по-перше, бакалаври, які навчалися за іншими, непедагогічними освітніми програмами, по-друге, випускники вишів, які мають суттєво віддалений у часі досвід опанування педагогічних дисциплін. Наявність серед магістрантів осіб з різним ступенем освіти, різною кваліфікацією та рівнем педагогічної підготовки суттєво ускладнює процес навчання та вимагає цілеспрямованої роботи з адаптації до відповідної освітньої програми. Отже, проблема наступності загальнопедагогічної підготовки зумовлена як об'єктивними, так й суб'єктивними чинниками.

У дослідженні С. Вітвицької відзначено, що «ступенева педагогічна система освіти покликана забезпечити: широкі освітні запити й можливості задоволення різноманітних культурно-освітніх потреб особистості та суспільства, зокрема загальноосвітню, загальнокультурну, професійну та наукову підготовку фахівців різних рівнів та галузей знань; підвищення соціаль-

ної значущості, престижу знань та соціального захисту фахівця в умовах динамічності потреб економіки та ринку праці; фундаментальність знань випускників вищої школи, що забезпечується її інтеграцією у світовий освітній простір» (Вітвицька, 2011, с. 19 – 20). Досліджуючи педагогічну підготовку магістрів в умовах ступеневої освіти автор відзначає, що «поєднання сучасних досягнень педагогічної науки і практики підготовки фахівців передбачає спадкоємність у вивченні педагогіки і психології (бакалавр – спеціаліст – магістр) та усвідомлення значущості педагогічних знань, умінь, навичок» (Вітвицька, 2011, с. 20). Важливим є зауваження про те, що «специфічною особливістю навчального процесу у магістратурі є максимальна інтеграція навчально-пізнавальної діяльності студентів з науковою роботою, а одним із шляхів підвищення якості підготовки магістрантів до педагогічної діяльності – включення їх у науково-дослідницьку діяльність» (Вітвицька, 2011, с. 23).

Методологічним підґрунтям дослідження проблеми наступності загальнопедагогічної підготовки здобувачів вищої освіти в умовах трирівневої системи вищої освіти виступають:

- філософські положення діалектики, наступності розвитку у природі та суспільстві як єдності збереження та заперечення, виникнення нового на основі старого (Г. Гегель; Е. Баллер, Г. Ісаєнко та ін.);

- положення постнекласичної педагогіки з орієнтацією на ціннісні засади освітнього процесу, включення особистості в широкий соціокультурний контекст;

- системно-структурний підхід, що розкриває, по-перше, зв'язки між складниками освітньої системи, їхню зумовленість зовнішніми та внутрішніми чинниками, по-друге, зв'язки між змістом, технологіями, формами та методами освітнього процесу на всіх рівнях (бакалавр, магістр, доктор фі-

лософії); по-третє, спрямованість на збереження цілісності професійної підготовки в умовах трирівневої системи вищої освіти;

- положення психології щодо наступності стадій розвитку особистості (Л. Виготський, В. Давидов, В. Кудрявцев, В. Слободчиков та ін.);

- принципи відповідності (Н. Бор), доповнювальності (І. Алексеєва, Г. Гранатов, О. Железнякова та ін.);

- положення сучасних концепцій неперервної освіти (Г. Ключарев, Т. Ломакіна, Н. Ничкало, М. Солдатенко та ін.);

- положення випереджувальної освіти, освітньої прогностики, форсайту, які дозволяють ураховувати уявлення про освітні тренди в процесі професійної підготовки.

Педагогічні аспекти дослідження поняття «наступність» пов'язані із забезпеченням стабільності, поступового розвитку усіх складників освітнього процесу, урахуванням темпорального (час – простір) характеру розвитку особистості. Різні питання наступності в системі освіти досліджувалися такими науковцями, як С. Батишев, С. Вершловський, С. Годник, В. Єрмоленко, Ю. Кустов, Т. Ломакіна, А. Орешкіна, А. Сманцер, В. Тамарін та ін. Проблеми наступності між різними рівнями вищої освіти (бакалаврат, магістратура, аспірантура) розглядають І. Батракова, Ю. Варданян, Н. Пихтіна, В. Сенашенко, Н. Юдіна та ін.

Важливим є зауваження А. Сманцера про те, що проблеми наступності в освітній сфері стосуються не стільки змісту освіти, «хоча подекуди знань, умінь та навичок, отриманих тими, хто навчається, у межах одного рівня освіти, не завжди вистачає для переходу на наступний рівень», а йдеться насамперед про відсутність «необхідних компетенцій їхнього включення в нові стосунки, прийняття інших стратегій поведінки, організації навчання, характеру освітньої діяльності»

(Сманцер, 2011, с. 3). Аналіз структурно-змістових та функційних характеристик наступності має розглядатися крізь «призму співвідношення стійкості та змінюваності, створення та руйнування, цілісності та заперечення» (Сманцер, 2011, с. 9).

А. Сманцер розглядає наступність як багаторівневу характеристику системи неперервної освіти: «Перший, найвищий рівень – це наступність як методологічна закономірність розвитку людини в системі неперервної освіти. Другий – наступність як загальнопедагогічний принцип, на основі якого функціонує цілісний педагогічний процес у системі неперервної освіти Третій рівень – наступність як дидактичний принцип, який разом з іншими дидактичними принципами забезпечує учням і студентам цілісне сприйняття дисциплін шкільного та вузівського навчання. І, нарешті, четвертий рівень – наступність як частково-методичний принцип, який розкриває особливості прояву наступності в організації навчання того чи іншого предмету» (Сманцер, 2011, с. 77).

Основними функціями наступності визначено такі: освітня, виховна, розвивальна, соціалізуюча, випереджувальна, інтегративна, евристична, регулятивна, контрольна (Сманцер, 2011, с. 107-109). Особливо значущою, на наш погляд, слід визнати саме *випереджувальну функцію*, яка зумовлює увагу в навчальному процесі до перспективних позицій розвитку конкретної предметної галузі, до технологічних та освітніх трендів. Відповідно, необхідно приділяти увагу питанням трендспоттингу, формувати навички виявлення та узагальнення трендів у професійній галузі.

Наступність у змісті професійної підготовки, як зазначає Н. Мирончук, розуміється «як неперервний процес розгортання структурних компонентів змісту, поступовий перехід від одного етапу навчання до іншого, поступове ускладнення навчальної

інформації, послідовна зміна рівня вимог до обсягу і глибини засвоєння знань, умінь і навичок. Кожен новий етап навчання повинен бути пов'язаний із попереднім, слугувати передумовою для подальшого навчання» (Мирончук, 2014, с. 107). У контексті забезпечення наступності загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників важливим є висновок про те, що «як загальнопедагогічний принцип, наступність вимагає неперервного зв'язку між окремими сторонами, частинами і ступенями навчання; розширення й поглиблення знань, здобутих на попередніх етапах навчання; перетворення окремих уявлень і понять у систему знань, умінь і навичок, необхідних для професійної діяльності; поступально-висхідного характеру розгортання змісту професійної підготовки» (Мирончук, 2014, с. 107).

Філософські та психолого-педагогічні експлікації поняття «наступність», визначення сутності та змісту загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників на різних рівнях вищої освіти зумовлюють визначення шляхів, форм та методів забезпечення наступності загальнопедагогічної підготовки в системі педагогічної освіти.

Загальнопедагогічна підготовка майбутніх фахівців сфери освіти (бакалаврат, магістратура, аспірантура) має забезпечувати *концептуально-цільову наступність* (рівень освітніх програм, індивідуального цілепокладання студентів); *змістово-інформаційну наступність* (зміст професійної підготовки, що відображено в навчальних планах, силабусах, навчально-методичному забезпеченні), *технологічно-діяльнису наступність* (технологічний ракурс – способи роботи із знанням на основі пізнавальних умінь та навичок; способи застосування відповідних знань для вирішення практичних ситуацій; способи експертної оцінки та прогнозування розвитку освітнього проце-

су, особистісного розвитку його суб'єктів; ціннісно-орієнтувальні вміння та навички, цілепокладання, самоаналіз тощо).

Концептуально-цільова наступність (рівень освітніх програм, індивідуального цілепокладання студентів). Згідно нормативних документів підготовка бакалаврів, магістрів та аспірантів здійснюється за відповідними освітньо-професійними та освітньо-науковими програмами, які визначають мету, завдання, програмні компетентності та результати навчання. Принципового значення набуває визначення орієнтації та основного фокусу таких програм: освітньо-професійний (бакалаврат, магістратура), освітньо-науковий (аспірантура). Відповідно, чітке позначення у переліку фахових компетентностей позицій, що віддзеркалюють саме сутність загальнопедагогічної підготовки (необхідна система професійно-педагогічних знань, загальнопедагогічних умінь, компонент ціннісного ставлення до педагогічної професії) дозволяє враховувати прогнозовані результати кожного рівня на кумулятивній основі та визначати фахові компетентності за принципом ускладнення та розширення. На даному рівні значущою є наступність «за вертикаллю», що зумовлює увагу до поглиблення (профілізації) та фундаменталізації загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників. Суттєвою проблемою, що ускладнює вирішення завдань забезпечення наступності, є відсутність державних стандартів у галузі «Освітні, педагогічні науки».

Важливо відзначити особливість кожного з рівнів вищої освіти, пов'язану із реалізацією дослідницького компонента професійної підготовки, що й знаходить своє відображення у забезпеченні готовності здобувачів вищої освіти до виконання самостійного науково-педагогічного дослідження на рівні курсової роботи (бака-

лаврат), магістерської роботи (магістратура), дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії (аспірантура).

Навчальні плани освітньо-професійних та освітньо-наукових програм також повинні враховувати необхідність наступності у структурно-тематичній спрямованості відповідної підготовки. Базовими навчальними дисциплінами на рівні бакалаврату є курси «Педагогіка», «Історія педагогіки» та «Основи педагогічної майстерності», зміст яких формується на основі наступності «за горизонталлю», передбачає обов'язкове узгодження понятійно-категорійного апарату, форм та методів організації освітньої діяльності за синергетичними принципами накопичення складності. Навчальні дисципліни магістратури педагогічного напрямку, наприклад, магістратура «Педагогіка вищої школи», в якості пререквізитів визначають психолого-педагогічні дисципліни бакалаврату та пропонують навчальні курси, спрямовані на підготовку до професійної діяльності не тільки в системі середньої, а й вищої освіти, формування готовності до самостійної наукової діяльності в сфері освіти.

У процесі складання освітньо-професійних та освітньо-наукових програм необхідним є чітке визначення видів професійної діяльності, до яких готуються здобувачі вищої освіти з педагогічних спеціальностей. Вибір відповідних видів діяльності, які закладаються у цілеорієнтаційний та змістовий компоненти програм, залежить як від стратегічних орієнтирів освітнього простору держави, нормативних документів сфери освіти, так й від можливостей конкретного ЗВО, запитів потенційних роботодавців та індивідуальних потреб здобувачів освіти. Наскрізний характер мають такі види діяльності, як педагогічна (здійснення освітнього процесу у закладах освіти різного типу), методична та проєктна (навчально-методичне забезпечення освіт-

нього процесу), культурно-просвітницька (організація взаємодії з учнями, батьками, представниками громадськості тощо), управлінська. Для другого (магістерська підготовка) та третього (аспірантура) рівнів вищої освіти особливого значення набуває готовність до науково-дослідницької діяльності.

Для забезпечення концептуально-цільової наступності важливим моментом є повний та доступний для розуміння здобувачів опис цілей навчання. Зауважимо, що останнім часом у практику роботи ЗВО введено надання студентам на початку навчання силабусів як розгорнутої характеристики навчального курсу та політики організації навчальної роботи. Однак, відзначимо, що стилістика багатьох силабусів знаходиться поза тезауруса студентів і позиції, представлені зокрема у розділі програмних результатів навчання та викладені мовою офіційних нормативних документів, залишаються малозрозумілими. Напевно, є необхідність врахувати досвід європейських країн, де силабус розглядається як засіб комунікації між викладачем та студентом.

Перспективним напрямом у реалізації концептуально-цільової наступності загальнопедагогічної підготовки є обґрунтування концепції та моделі навчання педагогічних дисциплін на всіх рівнях вищої освіти.

Змістово-інформаційна наступність. Сукупність педагогічних знань, що репрезентується на рівні бакалаврату в навчальному курсі «Педагогіка», має знаходити своє подальше продовження в курсах магістратури та аспірантури. Провідним принципом структурування змісту має бути принцип спіралі, який передбачає поступове поглиблення рівня складності відповідного теоретичного матеріалу та зміну контексту його практичного застосування. У сучасних наукових розвідках для визначення саме змісту освіти пропонується й використання ідей фрактальної педагогіки (В. Гапонцев,

В. Федоров). Так, наприклад, якщо на початковому етапі загальнопедагогічної підготовки питання щодо методології та методів науково-педагогічного дослідження висвітлюється в межах модулю «Загальні основи педагогіки», то для магістрантів та аспірантів пропонуються окремі курси (наприклад, «Технології науково-педагогічного дослідження», «Методологія та методи педагогічного дослідження»). Логічним продовженням курсу «Історія педагогіки» (бакалаврат) є курси «Сучасні освітні системи», «Історія педагогіки та порівняльна педагогіка».

Важливо відзначити, що наступність на змістовому рівні пов'язана із розширенням контексту аналізу та використання загальнопедагогічних знань. Гострою проблемою для педагогічної освіти є включення у зміст відповідних тем складної загальнонаукової та педагогічної термінології. Залишається відкритим питання: включити в тезаурус студента першого або другого курсу поняття системного підходу «біфуркація», «емерджентність», позиції постнекласичного етапу розвитку педагогіки здається ще рано, а от на рівні магістратури, а тим паче аспірантури вже запізно, оскільки на цьому етапі вже певним чином сформовано основи наукового світогляду та способи оперування науковими поняттями. Забезпечення наступності у формуванні понятійного тезаурусу зумовлює необхідність складання «понятійних пререквізитів», які б надавали повне уявлення про понятійно-категорійний апарат теми, курсу та можливість його подальшого розвитку на наступному рівні вищої освіти.

Особливої уваги заслуговує дослідницький компонент професійної підготовки. Якщо для бакалаврів основна увага зосереджена на реалізації завдань дослідження у межах наукової проблеми та теми, яка, як правило, пропонується викладачем, то інтегративним показником означеного виду діяльності в магістрантів та аспірантів слід ви-

знати готовність до проблемно зорієнтованої дослідницької діяльності в освіті як предметній галузі. Крім означеного, для рівня аспірантури важливо орієнтувати здобувачів на конструктивістські засади наукової діяльності, поліпарадигмальний характер сучасної педагогічної теорії та практика і, як наслідок, необхідність формування експертної позиції, навичок критичного аналізу.

Перспективними напрямками дослідження саме змістово-інформаційної наступності загальнопедагогічної підготовки є, поперше, визначення *системи концептів* педагогічної теорії та практики, які мають стати наскрізними у змісті досліджуваного виду підготовки (концепти «Знання», «Особистість», «Виховання», «Учіння» тощо), подруге, включення до змісту навчальних дисциплін магістратури та аспірантури *адаптаційних, компенсаторних модулів*, необхідність яких зумовлена тим, що на магістерські програми та в аспірантуру мають право вступати випускники бакалаврату/магістратури з інших освітніх програм, випускники, які закінчили виш декілька років тому.

Технологічно-діяльнісна наступність загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників пов'язана із актуалізацією на кожному наступному рівні вищої освіти досвіду роботи здобувачів із знанням, застосуванням його для вирішення практико зорієнтованих ситуацій та подальшим ускладненням форм та методів освітнього процесу, орієнтацією на навчально-пізнавальну автономію усіх суб'єктів освіти. Багаторічний досвід роботи у закладі вищої освіти засвідчує особливу проблему щодо використання студентами логічних методів та прийомів (аналіз, синтез, абстрагування, класифікація, узагальнення тощо) та способів оцінки достовірності інформації. Відповідно, програмні результати освітньо-професійних (бакалаврат) та освітньо-наукової (аспірантура) програм мають містити

наскрізні позиції щодо оволодіння здобувачами навичками аналітико-експертної роботи.

Реалізація наступності загальнопедагогічної підготовки в умовах трирівневої вищої освіти передбачає урахування наявного рівня підготовки здобувачів, особливостей індивідуального стилю учіння, відповідні мотиви та кар'єрні прагнення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, наступність у контексті вирішення завдань освіти розглядається і як організаційний принцип, і як закономірність розвитку відповідних інституцій, соціальних та вікових груп. Взаємозв'язок наступності та неперервності освіти створює передумови для академічної, професійної та соціальної успішності, тобто забезпечує кожній особистості можливість для вибудовування індивідуальних траєкторій розвитку із збереженням фундаментальності освіти. Взаємодоповнюваність та взаємозумовленість (комплементарність) рівнів вищої освіти забезпечують цілісність освітнього процесу, можливість проєктувати програмні результати навчання в контексті вимог сучасного соціокультурного світу, ринку праці, індивідуальних потреб здобувачів, ресурсних можливостей закладу освіти.

Перспективи подальших досліджень пов'язані із визначенням логіко-понятійних схем забезпечення наступності формування в майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників професійно-педагогічного тезаурусу.

Література

Абдуллина О. А. *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования.* Москва: Просвещение, 1990. 141 с.

Акусок А. М. *Теоретичні засади формування змісту загальнопедагогічної підготовки майбутнього вчителя: автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01*

«Загальна педагогіка та історія педагогіки» / А. М. Акусок. Київ, 2009. 21 с.

Вітвицька С. С. Теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки магістрів в умовах ступеневої освіти: автореф. дис. ... докт. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Житомир, 43 с.

Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

Мельников С. Л. Общепедагогическая подготовка как основа профессионализма педагога. *Вестник Брянского государственного университета*. 2009. № 1. С. 58 – 62.

Миرونчук Н. М. Наступність змісту практичної підготовки майбутніх учителів у ВНЗ. *Нові технології навчання: наук.-метод. зб.* / Ін-т інновац. технолог. і змісту освіти Міністерства освіти і науки України. Київ, 2014. Вип. 81. С. 106 – 110.

Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Педагогічна думка, 2016. 448 с.

Никитенко В. Н. Непрерывность и преемственность общепедагогической подготовки учителя: дис. ... докт. пед. наук: спец. 13.00.01 / Виктор Николаевич Никитенко. Хабаровск, 1991. 326 с.

Сманцер А. П. Теория и практика реализации преемственности в обучении школьников и студентов. Минск : БГУ, 2011. 289 с.

References

Abdullina, O. A. (1990). Obshhepedagogicheskaja podgotovka uchitelja v sisteme vysshogo pedagogicheskogo obrazovanija [General Pedagogical Training of Teachers in the System of Higher Pedagogical Education]. Moscow: Prosveshhenie [in Russian].

Akusok, A. M. (2009). Teoretychni zasady formuvannia zmistu zahalnopedahohichnoi pidhotovky maibutnoho vchytelia [Theoretical Bases of Content Forming of

Future Teacher General and Pedagogical Training]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

Vitvytska, S. S. (2011). Teoretychni i metodychni zasady pedahohichnoi pidhotovky mahistriv v umovakh stupenevoi osvity [Theoretical and Methodical Basis of the Magisters' Pedagogical Training in the Conditions of Degree Education]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Zhytomyr [in Ukrainian].

Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» [The Law of Ukraine «On Higher Education»]. (n. d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

Mel'nikov, S. L. (2009). Obshhepedagogicheskaja podgotovka kak osnova professionalizma pedagoga [General Pedagogical Training as the Basis of the Teacher's Professionalism]. *Vestnik Brjanskogo gosudarstvennogo universiteta – Bulletin of the Bryansk State University, 1*, 58 – 62 [in Russian].

Myronchuk, N. M. (2014). Nastupnist zmistu praktychnoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv u VNZ [Continuity of the Content of Practical Training of Future Teachers in Higher Education]. *Novi tekhnolohii navchannia – New learning technologies, 81*, 106 – 110 [in Ukrainian].

Kremen, V. H. (Eds.). (2016). Natsionalna dopovid pro stan i perspektyvy rozvytku osvity v Ukraini [National Report on the Status and Prospects of Education in Ukraine]. Kyiv : Pedahohichna dumka [in Ukrainian].

Nikitenko, V. N. (1991). Nepreryvnost' i preemstvennost' obshhepedagogicheskoy podgotovki uchitelja [Continuity of General Training of Teachers]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Habarovsk [in Russian].

Smancer, A. P. (2011). Teoriya i praktika realizacii preemstvennosti v obuchenii shkol'nikov i studentov [Theory and Practice of Realization of Succession in Teaching Schoolchildren and Students]. Минск : BGU [in Russian].

Бутенко Л.Л. Наступність загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників в умовах трирівневої системи вищої освіти

Здійснено аналіз поняття «загальнопедагогічна підготовка» в сучасному науковому дискурсі. Розкрито особливості загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників в умовах трирівневої системи вищої освіти (бакалаврат, магістратура, аспірантура). Доведено необхідність наступності загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів, магістрантів та аспірантів педагогічних спеціальностей. Схарактеризовано шляхи, зміст та особливості наступності загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів та науково-педагогічних працівників в університеті. Загальнопедагогічна підготовка майбутніх фахівців сфери освіти (бакалаврат, магістратура, аспірантура) має забезпечувати концептуально-цільову, змістово-інформаційну та технологічно-діяльнісну наступність.

Ключові слова: загальнопедагогічна підготовка, майбутні учителі, науково-педагогічні працівники, трирівнева система вищої освіти, наступність.

Бутенко Л.Л. Преемственность общепедагогической подготовки будущих учителей и научно-педагогических работников в условиях трехуровневой системы высшего образования

Осуществлен анализ понятия «общепедагогическая подготовка» в современном научном дискурсе. Раскрыты особенности общепедагогической подготовки будущих учителей и научно-педагогических работников в условиях трехуровневой системы высшего образования (бакалавриат, магистратура, аспирантура). Доказана необходимость преемственности общепедагогической подготовки будущих учителей, магист-

рантов и аспирантов педагогических специальностей. Охарактеризованы пути, содержание и особенности преемственности общепедагогической подготовки будущих учителей и научно-педагогических работников в университете. Общепедагогическая подготовка будущих специалистов сферы образования (бакалавриат, магистратура, аспирантура) должна обеспечивать концептуально-целевую, содержательно-информационную и технологически-деятельностную преемственность.

Ключевые слова: общепедагогическая подготовка, будущие учителя, научно-педагогические работники, трехуровневая система высшего образования, преемственность.

Butenko L.L. Continuity of General Training of Future Teachers and Academics in the Context of a Three-level System of Higher Education

The author has analyzed the term 'general teachers' training' in modern scientific discourse. Peculiarities of general training of future teachers and academics in the context of a three-level system of higher education (Bachelor's course, Master's course and postgraduate course) have been disclosed. The researcher has substantiated the need for contiguity of general training of future teachers, Master's students and postgraduate students who have teaching as their major. The ways, the content and the peculiarities of the methodological support for providing contiguity of general training of future teachers and academics at university have been described.

General teachers' training of future specialists in the field of education (bachelor's, master's, postgraduate) should provide conceptual-target continuity; content and information continuity, technological and activity continuity.

Keywords: general teachers' training, future teachers, academics, a three-level system of higher education, contiguity.